

Duurzame ontwikkeling

De uitdaging

→ Toenemend belang van duurzame ontwikkeling op de diverse beleidsniveaus

Duurzame ontwikkeling is een belangrijk thema geworden, vooral door de problematiek van de klimaatverandering en de concrete gevolgen ervan, de natuurlijke hulpbronnen die schaarser worden en de impact van de menselijke activiteit op de ecosystemen. Gedragwijzigingen zijn dus een must. Deze uitdaging heeft een planetaire dimensie en vergt de betrokkenheid van alle landen en gezagsniveaus.

De definitie van “duurzame ontwikkeling” die in 1987 in het rapport van de Brundtland-commissie werd geformuleerd, vat dit concept samen als een “ontwikkeling die tegemoetkomt aan de hedendaagse behoeften, zonder de behoeftetevoorziening van de toekomstige generaties in het gedrang te brengen”. Het gaat dus om een ontwikkeling die oog heeft voor de gevolgen op lange termijn en rekening houdt met de economische, sociale en ecologische aspecten.

Aansluitend op het rapport Brundtland had in juni 1992 te Rio de United Nations Conference on Environment and Development (UNCED) plaats. Ze werd bijgewoond door 180 staats- en regeringsleiders, die in vijf documenten een wereldwijde duurzame ontwikkeling hebben uitgestippeld:

- het *Kaderverdrag Klimaatverandering*, dat tot doel heeft de klimaatopwarming te bestrijden via een beperking van de broeikasgassen;
- het *Biodiversiteitsverdrag*, ter bescherming van de dieren- en plantensoorten en de meest kwetsbare ecosystemen;
- de *Bossenverklaring*;
- de *Verklaring van Rio* over milieu en ontwikkeling, die 27 basisprincipes voor een wereldwijde duurzame ontwikkeling bevat;
- het *Actieplan 21*, herdoopt tot **Agenda 21**, een programma van initiatieven voor een wereldwijde duurzame ontwikkeling in de 21e eeuw. De ondertekenaars van de verdragen en verklaringen (waaronder België, met instemming van de gewesten) hebben zich ertoe verbonden

een plan uit te werken en te realiseren. De afspraken over dit thema vonden plaats te Rio en Doha in 2012 met de vernieuwing van de internationale verbintenissen voor duurzame ontwikkeling, groene economie en institutionalisering.

→ Stuwende rol van de lokale besturen bij concrete acties met tastbare resultaten

Toch moet worden vastgesteld dat de laatste internationale conferenties weinig resultaten hebben opgeleverd. Normaal komt er geen nieuw klimaatakkoord vóór 2020, terwijl vanaf 2015, bijvoorbeeld, de wereldpiek van de CO₂-uitstoot zal worden bereikt. Agenda 21 heeft voor de staten evenwel geen bindend karakter, maar door de ondertekening van de officiële tekst worden de ondertekenende landen ertoe verzocht hun strategie af te stemmen op duurzame ontwikkeling. Hoofdstuk 28 van Agenda 21 dringt er bij de lokale besturen op aan om op lokaal vlak het principe van de duurzame ontwikkeling ingang te doen vinden via een **lokale Agenda 21**. Dit is een actieplan voor een duurzame ontwikkeling dat de lokale besturen in de loop van de 21e eeuw op hun grondgebied willen realiseren. De lokale Agenda 21 beschrijft de waarden die het lokaal bestuur wil promoten en de manier waarop dit moet gebeuren om de doelstellingen die het bestuur uittekent, te verwezenlijken. Ook wordt hierin de manier beschreven waarop de zaken onderling moeten worden gecoördineerd. Het is een echte uitdaging, want deze agenda moet de lokale en de mondiale dimensie met elkaar verzoenen samen met de bekommernissen van de huidige en toekomstige generaties.

De lokale Agenda 21 is tegelijk een instrument van planning, een aanpak en een proces dat verscheidene fasen omvat en de medewerking van de bevolking vereist. Het gaat ook om een voortdurend evoluerende aanpak en een continu leerproces dat de inwoners wil betrekken bij een gemeenschappelijke visie op hun leefomgeving die het best aan hun verzuchtingen tegemoetkomt.

Tabel 1

Werkingskosten voor energievoorziening van de gemeentebouwen, rekening 2010, in euro per inwoner

Economische code	Beschrijving	Vlaanderen	Wallonië	Brussel	België
12503	Brandstoffen voor de verwarming van de gebouwen	1,2	7,1	6,9	3,7
12512	Levering van gas voor de gebouwen	9,1	9,9	12,4	9,7
12513	Levering van stroom voor de gebouwen	9,4	7,4	10,7	8,9
12514	Levering van water voor de gebouwen	0,1	0,0	0,0	0,0
	Totaal	19,8	24,4	30,0	22,3

In die context worden op lokaal vlak steeds meer initiatieven genomen. De gemeenten kunnen een stuwende rol spelen achter concrete acties voor energie, afvalbeheer, de inrichting van de woonomgeving enz. In de administraties zijn er steeds meer milieugebonden functies die een duurzaam karakter krijgen. Duurzame ontwikkeling wordt ook alsmear belangrijker in het aankoopbeleid via bestekken die rekening houden met duurzame componenten.

In België werden op lokaal vlak reeds heel wat initiatieven genomen met de steun van de verenigingen van steden en gemeenten van de drie gewesten van het land. Een belangrijke groep van steden wereldwijd, die een twaalfde van de wereldbevolking vertegenwoordigt, steunt de klimaatinitiatieven. De burgemeesters van de steden van de Europese Unie ondertekenden een overeenkomst om de CO₂-uitstoot zeker tegen 2020 met 20 % te verminderen. Ze zetten duurzame projecten op stapel, echte actieplannen. Sommige steden en provincies mikken zelfs op klimaatneutraliteit, zoals Limburg tegen 2020, Leuven tegen 2030 en Gent tegen 2050. In Leuven zien de verschillende actoren de voordelen van een dergelijke aanpak via energiebesparingen, namelijk een besparing van 250 miljoen per jaar aan energie. De impact is het grootst op het vlak van mobiliteit en gebouwen. Het is noodzakelijk de burger bewust te maken¹.

- In het Brusselse gewest onderschreven 16 van de 19 gemeenten een programma van duurzame ontwikkeling dat in 2007 tot stand kwam.
- In het Waals Gewest gaat in 2012 een project van start met enkele testgemeenten om gemeentelijke transversale strategische plannen (TSP) uit te werken waarin de component duurzaamheid aanwezig zal zijn.

Op het vlak van energiekosten bijvoorbeeld, noteren de Belgische gemeenten op hun rekening 2010 een gemiddeld bedrag van 22,3 euro per inwoner aan werkingskosten om de gemeentelijke gebouwen van energie te voorzien (tabel 1)

Regelgevend kader

→ Op internationaal niveau

20 jaar na de Wereldconferentie te Rio in 1992, organiseerden de Verenigde Naties in juni 2012 de Conferentie Rio+20. 193 landen ondertekenden de slotverklaring "De toekomst die wij willen". Ze richt zich op drie thema's: de uitbouw van een groene economie, het formuleren van doelstellingen voor duurzame ontwikkeling en de versterking van het internationaal milieubeheer.

→ Op Europees niveau

Duurzame ontwikkeling wordt op Europees niveau bevorderd sinds het Verdrag van Maastricht van 1992. Ook de Europese Raad van Göteborg van 2001 sprak zich uit voor een strategie van duurzame ontwikkeling. De strategie van Lissabon was destijds de hoofdpijler in het beleid van de vijftien EU-lidstaten op het vlak van het economisch beleid en de ontwikkeling van de Europese Unie tussen 2000 en 2010. De strategie "Europa 2020", die op 17 juni 2010 door de Europese Raad werd aangenomen, bundelt alle gemeenschappelijke prioriteiten en doelstellingen die de Europese Unie zich voor het komende decennium heeft opgelegd. De vijf doelstellingen zijn:

- *werkgelegenheid* - voor 75 % van de bevolking tussen 20 en 60 jaar;
- *onderzoek en ontwikkeling* - voor 3 % van het bbp;
- *klimaatverandering en energie* - 20 % minder uitstoot van broeikasgassen (liefst zelfs 30 %), energieverbruik voor 20 % afkomstig van duurzame hulpbronnen, 20 % meer energie-efficiëntie;
- *onderwijs* - terugdringen van het percentage vroegtijdige schoolverlaters tot 10 %, een diploma hoger onderwijs voor minstens 40 % van de 30 tot 34-jarigen;
- *armoede en sociale uitsluiting* - ten minste 20 miljoen minder mensen die slachtoffer dreigen te worden van armoede en sociale uitsluiting.

¹ Dr Peter Tom Jones - KUL

Tabel 2

Strategische prioriteiten en Europa 2020-doelstellingen* voor het komende decennium

Doelstellingen van EU/Lidstaten**	Arbeids-participatie (in %)	O&O (in % van bbp)	CO ₂ -emissie-reductie-doelstellingen	Hernieuwbare energie	Energie-efficiëntie (en Mtoe)***	Voortijdige schoolverlating (in %)	Tertiair onderwijs (in %)	Verkleining van de populatie waarvoor armoede en sociale uitsluiting dreigt (in aantal personen)
Kerndoelstelling van de EU	75 %	3 %	-20 % (ten opzichte van 1990)	20 %	20 % stijging van energie-efficiëntie (368 Mtoe)	10 %	40 %	20 000 000
Oostenrijk	77-78 %	3,8 %	-16 %	34 %	7,16	9,50 %	38 %	235 000
België	73,20 %	3,0 %	-15 %	13 %	9,8	9,50 %	47 %	380 000
Cyprus	75-77 %	0,50 %	-5 %	13 %	0,46	10 %	46 %	27 000
Duitsland	77 %	3 %	-14 %	18 %	38,3	< 10 %	42 %	330 000 (langdurig werklozen)
Estland	76 %	3 %	11 %	25 %	0,71	9,50 %	40 %	Risico stabiliseren op 15 %
Griekenland	70 %	n.b.	-4 %	18 %	2,7	9,70 %	32 %	450 000
Spanje	74 %	3 %	-10 %	20 %	25,2	15 %	44 %	1 400 000
Finland	78 %	4 %	-16 %	38 %	4,21	8 %	42 %	150 000
Frankrijk	75 %	3 %	-14 %	23 %	34	9,50 %	50 %	1 600 000
Ierland	69-71 %	2 %	-20 %	16 %	2,75	8 %	60 %	186 000
Italië	67-69 %	1,53 %	-13 %	17 %	27,9	15-16 %	26-27 %	2 200 000
Luxemburg	73 %	2,3-2,6 %	-20 %	11 %	0,2	< 10 %	40 %	-
Malta	62,90 %	0,67 %	5 %	10 %	0,24	29 %	33 %	6 560
Nederland	80 %	2,50 %	-16 %	14 %	n.b.	< 8 %	45 %	100 000
Portugal	75 %	2,7-3,3 %	1 %	31 %	6	10 %	40 %	200 000
Slovenië	75 %	3 %	4 %	25 %	n.b.	5 %	40 %	40 000
Slovakije	72 %	1 %	13 %	14 %	1,65	6 %	40 %	170 000

* Zoals in april 2011 opgenomen in de nationale hervormingsprogramma's van de lidstaten.

** Alleen de eurozone.

*** Megaton olie-equivalent.

Bron: Europese Commissie.

Deze doelstellingen worden door de Europese Commissie – Eurostat opgevolgd via 8 sleutelindicatoren. Tabel 2 bevat de grote doelstellingen voor 2020 met de Europese stand van zaken van april 2011 en elke doelstelling per lidstaat.

De vijf grote doelstellingen gaan hand in hand met belangrijke uitdagingen, zoals de klimaatverandering, duurzaam transport, duurzame consumptie en productie, bewaring en beheer van natuurlijke hulpbronnen, volksgezondheid, sociale integratie, demografie, migratie en armoedebestrijding in de wereld.

➔ Op federaal niveau

De verbintenissen die naar aanleiding van de internationale conferentie in Rio van 1992 werden aangegaan, resulteer-

den op federaal niveau in de *wet van 5 mei 1997 betreffende de coördinatie van het federaal beleid van duurzame ontwikkeling*. In oktober 2010 wijzigde de federale staat de wet van 1997 betreffende de coördinatie van het federaal beleid van duurzame ontwikkeling voor een federaal beleid op lange termijn. De werkzaamheden die in 2011 werden gestart om een langetermijnvisie te bepalen, zouden vóór eind 2012 afgerond moeten zijn.

De oprichting van een Interministeriële Conferentie voor Duurzame Ontwikkeling, die werd goedgekeurd door het Overlegcomité van 6 juni 2012, beoogt een overleg tussen de ministers die bevoegd zijn voor duurzame ontwikkeling. Bovendien bepaalt artikel 7bis van de Grondwet dat elke component van de federale staat zijn deel van de Belgische verbintenissen voor duurzame ontwikkeling en bestrijding van de klimaatopwarming moet nakomen door de sociale,

Tabel 3

Kernindicatoren voor de evolutie van de "Europa 2020"-doelstellingen voor België

Doelstelling	Eenheid	2005	2007	2009	2010
75 % van de bevolking tussen 20 en 64 jaar heeft werk					
Activiteitsgraad voor de leeftijdscategorie tussen 20 en 64 jaar	% van de bevolking tussen 20 en 64 jaar	66,5	67,7	67,1	67,6
3 % van het EU-bbp zal worden geïnvesteerd in O&O					
Bruto binnenlandse uitgaven voor O&O (DIRD)	% van het bbp	1,83	1,89	2,03	1,99
20 % minder uitstoot van broeikasgassen dan in 1990 20 % van de energie uit duurzame energiebronnen halen 20 % meer energie-efficiëntie					
Uitstoot van broeikasgassen - basisjaar 1990	Index 1990 = 100	100	93	87	92
Aandeel van duurzame energiebronnen in het finale eindverbruik van energie	%	2,3	2,9	4,5	5,1
Primair energieverbruik	1 000 ton olie-equivalent	51 465	49 809	50 855	53 910
Minder dan 10 % vroegtijdige schoolverlaters en ten minste 40 % van de 30 tot 34-jarigen heeft een einddiploma hoger onderwijs					
Minder dan 10 % vroegtijdige schoolverlaters	% van de bevolking tussen 18 en 24 jaar	12,9	12,1	11,1	11,9
Einddiploma hoger onderwijs voor de 30 tot 34-jarigen	% van de bevolking tussen 30 en 34 jaar	39,1	41,5	42	44,4
Ten minste 20 miljoen minder mensen die slachtoffer dreigen te worden van armoede en sociale uitsluiting					
Personen met risico op armoede en sociale uitsluiting	Per 1 000 inwoners	2338	2 261	2 145	2 235
Personen die deel uitmaken van een gezin met zeer weinig werk	Per 1 000 inwoners	1 244	1 138	1 021	1 053
Personen met armoederisico na sociale uitkeringen	Per 1 000 inwoners	1 537	1 590	1 549	1 566
Personen in hoge materiële nood	Per 1 000 inwoners	673	602	555	628

Bron: Eurostat.

economische en ecologische dimensie in acht te nemen en rekening te houden met de solidariteit tussen de generaties. De vijf strategische "Europa 2020"-doelstellingen werden in nationale doelstellingen omgezet aan de hand van acht kernindicatoren die Eurostat opvolgt (tabel 3).

➔ Op regionaal niveau

In **Vlaanderen** werd Pact 2020, dat in 2006 door de Vlaamse regering werd aangenomen, gevolgd door een kaderdecreet over duurzame ontwikkeling in 2008.

Deze strategie werd op 29 april 2011 goedgekeurd en spitst zich toe op terreinen die als cruciaal worden beschouwd: energie, mobiliteit, voeding, huisvesting en bouw, gezondheidszorg en materialen. Voor al deze cruciale domeinen speelt de economische, sociale, ecologische, educatieve, institutionele en internationale dimensie.

Voor de **implementatie op lokaal niveau** hebben de Vlaamse overheid en de lokale besturen een *Samenwerkingsovereenkomst* gesloten. De provincies en gemeenten die deze overeenkomst ondertekenden, verbinden zich ertoe duur-

zame initiatieven op te zetten. Ook de uitwerking van een lokale *Agenda 21* maakt deel uit van deze initiatieven. Om de gemeenten hierin te begeleiden werden ook speciale entiteiten in het leven geroepen. Het *Steunpunt Lokale Agenda 21* (van het *Vlaams Overleg Duurzame Ontwikkeling*) en *Tandem* (dat negen organisaties groepeerde) sloten daarvoor een akkoord met de regering. De Beleidsnota Leefmilieu en Natuur 2004-2009 vermeldt de prioriteiten die het beleid op diverse terreinen moet inbouwen. Initiatieven zoals het *Milieuoverleg tussen lokale overheden* (MILO)² bieden ondersteuning aan de lokale besturen bij de implementatie van hun milieubeleid.

Op 23 december 2011 publiceerde de Vlaamse regering een "conceptnota" die als doel heeft de administratie voor vergunningsaanvragen te vereenvoudigen, vooral op het vlak van leefmilieu.

Het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest** heeft een Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling (GPDO) uitgewerkt. Het werd vastgelegd op 12 september 2002 en bevat de strategische prioriteiten voor de economische en sociale ontwikkeling van het gewest, namelijk de economie stimuleren,

² MILO bestaat uit vertegenwoordigers van de gemeenten, provincies en het Vlaams Gewest en vergadert om de twee maanden.

banen creëren en de milieukwaliteit verbeteren. Deze doelstellingen kunnen ondermeer worden gerealiseerd door administratieve vereenvoudiging en het bevorderen van de dialoog tussen de publieke, sociale en economische actoren van de regio. Op sociaal vlak zal voorrang worden verleend aan onderwijs, gezondheidszorg en sociale integratie. In 2009 heeft de regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest haar voornemen aangekondigd om het GPDO te herzien en er een “duurzaam” karakter aan te geven in overeenstemming met het regeringsakkoord 2009-2014.

Agenda Iris 21 is een initiatief van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest om de gemeenten en OCMW's die voor duurzame ontwikkeling opteren, te ondersteunen. Leefmilieu Brussel steunt de lokale besturen bij het invoeren van lokale Agenda's 21 en bij de realisatie van voorbeeldprojecten op het vlak van duurzame ontwikkeling. Behalve financiële steun krijgen de gemeenten en OCMW's een methodologische begeleiding die georganiseerd wordt door de Vereniging van de Stad en de Gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (VGSB) en de Stichting voor Toekomstige Generaties.

Het Gemeentelijk Ontwikkelingsplan (GOP) is een strategisch oriëntatieplan dat door elke Brusselse gemeente wordt opgesteld voor haar hele grondgebied. Dit plan wil twee zaken verduidelijken: de doelstellingen die de gemeente tijdens de bestuursperiode nastreeft en de middelen en maatregelen die ze daartoe wil gebruiken. Zo verduidelijkt en vervolledigt het de bepalingen van het GPDO.

Het GOP van de Stad Brussel, bijvoorbeeld, heeft 3 doelstellingen:

- de woonomgeving nieuw leven inblazen;
- een geïntegreerde economische ontwikkeling ondersteunen;
- een duurzaam leefmilieu promoten.

Wat mobiliteit betreft legt het GOP de nadruk op een beleid dat de combinatie nastreeft van een beter evenwicht tussen bereikbaarheid dichtbij en bereikbaarheid van op langere afstand. Dit beleid is vooral gebaseerd op de ontwikkeling van een openbaar vervoersnet dat sterker in de stad is ingebed, het globaal beleid rond parkeergelegenheid, de bewustmaking rond duurzame mobiliteit en het bevorderen van de zachte mobiliteit.

In **Wallonië** werd in 2000 een Toekomstcontract goedgekeurd met als titel “Een actief en solidair Wallonië kiest voor duurzame ontwikkeling”. Later werd een gewestelijke strategie van duurzame ontwikkeling opgenomen in de Gewestelijke Beleidsverklaring 2009-2014 en in het Marshallplan 2. vert.

In dat Marshallplan staan de prioritaire doelstellingen opgeleijst en tal van voorstellen om de investeringen, de territoriale ontwikkeling en de werkgelegenheid uit te bouwen. Tegelijk werd voor deze prioriteiten een financieringsplan

opgesteld. Verscheidene bestaande plannen of projecten ondersteunen eveneens de doelstellingen van de gewestelijke strategie voor duurzame ontwikkeling:

- het Plan voor Administratieve Vereenvoudiging;
- het Plan voor Duurzame Energiebeheersing (2009);
- het Plan Lucht-Klimaat;
- het Afvalplan.

De overgang naar duurzame ontwikkeling werd afgebakend met vijf basisprincipes die geïnspireerd zijn op **de principes van Agenda 21**, namelijk efficiëntie, weerstand, toereikendheid, voorzichtigheid en participatie.

De eerste strategie moet, overeenkomstig de oriëntatienota van 26 mei 2011, vrij snel rond zijn om vóór het einde van de legislatuur een eerste verwezenlijking binnen te halen. De Waalse regering wil uiterlijk eind 2012 een strategie toepassen.

Op lokaal vlak werden rond energie heel wat financieringsprogramma's voor de gemeenten opgestart, met als doel hernieuwbare energie te promoten, de energieprestatie van gebouwen te verbeteren en het energieverbruik van de openbare verlichting te optimaliseren. Via de actie *Communes Energ-éthiques* stelt de Waalse overheid milieud adviseurs ter beschikking van de gemeenten, om hen te helpen bij het uitbouwen van een energie-efficiënt beleid. In het kader van de invoering van de *Agenda's 21* werden nog andere milieud adviseurs gesubsidieerd, die een brugfunctie tussen het gemeentebestuur en de burgers vervullen.

Financiële impact

Er werden **fiscale maatregelen** uitgewerkt om de keuze voor investeringen in milieuvriendelijke oplossingen te ondersteunen en een billijke sociale ontwikkeling aan te moedigen, zoals **subsidies en groene certificaten** voor groene energie, subsidies voor de aanwerving van gespecialiseerde ambtenaren in de gemeenten, subsidies voor herbebossing, het uitwerken van mobiliteitsplannen enz.

Omdat er zoveel diverse initiatieven zijn op het vlak van duurzame ontwikkeling, wordt de financiële impact ervan eveneens project per project bekeken. Zo nomineerde de “Wedstrijd 2012 voor de meest duurzame gemeente”, georganiseerd met de steun van de privésector, 11 specifieke projecten:

- Anderlecht, duurzame voeding voor 1 200 warme maaltijden;
- Chaudfontaine, acties geprogrammeerd op basis van overleg in het kader van de lokale Agenda 21;
- Dour, 1 962 ton afval minder;
- Gouvy, permanente referentie voor duurzaam karakter van de projecten;
- Houthalen-Helchteren, voorrang aan cleantech;

- Londerzeel, centralisatie van de administratieve diensten in een duurzaam gebouw;
- Merksplas, omzetting van afval in 100 % groene energie;
- Namur, een duurzaam en wenselijk stadsproject;
- Oostende, vermindering van de energiefactuur van de burgers. Het autonoom gemeentebedrijf EOS verstrekte voor meer dan 12,5 miljoen euro aan leningen om groene projecten te financieren;
- Ottignies-Louvain-la-Neuve, een globaal stadsproject gericht op duurzame ontwikkeling. Er werden op 3 jaar tijd niet minder dan 500 initiatieven genomen en voor 10 miljoen euro geïnvesteerd;
- Ronse, een milieuvriendelijker wagenpark.

Op het federale niveau ondersteunt de Programmatorische Federale Overheidsdienst Duurzame Ontwikkeling de projecten via subsidies aan zowel de bedrijven als de lokale besturen. De loon- en werkingskosten en de expertisekosten komen in aanmerking voor de berekening van de subsidies.

In Vlaanderen bedraagt de financiering 2008-2015 voor de Samenwerkingsovereenkomst 25 miljoen EUR op jaarbasis. In het kader van deze aanpak voorziet het budgetdecreet 2008 in een hoofdstuk over duurzame ontwikkeling een bedrag van 962 000 EUR, waarvan 75 000 EUR aan toelagen bestemd voor de lokale besturen. Nog steeds in het kader van leefmilieu werd een bedrag van 12 miljoen EUR uitgetrokken voor natuur, bossen en groene ruimten. Daarbij zijn de Vlaamse financieringsramingen voor de acties rond het "Klimaatbeleidsplan" inbegrepen.

In Brussel kunnen de gemeenten en de OCMW's sinds 2008 bij het gewest een beroep doen op financiële en methodologische meerjarensteun (3 jaar) om hun Agenda 21 uit te werken en toe te passen. In 2010 waren de 19 gemeenten en OCMW's reeds betrokken bij het opstellen van hun lokale Agenda 21. Ook Agenda Iris 21 biedt de lokale besturen de mogelijkheid om concreet vorm te geven aan modelprojecten die worden gerealiseerd met het concept van duurzame ontwikkeling.

In Wallonië is een luik "duurzame ontwikkeling" opgenomen in het Marshallplan 2008, met name 48,5 miljoen EUR voor specifieke projecten, waarvan 42 miljoen EUR voor energieprestatieprojecten en 3 miljoen EUR voor FOREM-opleidingen voor jobs in het kader van groene energie. Met de invoering van *Plan Air Climat* werd 52,1 miljoen EUR toegewezen. Het plan voorziet ook in een tweede schijf van 50 miljoen EUR.

Subsidies zoals EPURE voor de openbare verlichting in Wallonië worden berekend op basis van de bespaarde energie.

Een andere manier van financieren is **publiek-private samenwerking**, waardoor de gemeenten de risico's van het project over de verschillende partners verdelen en de financiering ervan kunnen spreiden in de tijd.

Aanvullende informatie

Dossier Duurzame Ontwikkeling op www.Belfius.be en op PubliLink.

Websites voor meer informatie:

Agenda 21 op de website van de United Nations:
www.un.org/french/events/rio92/agenda21

Indicatoren van duurzame ontwikkeling (Eurostat): epp.eurostat.ec.europa.eu (rubriek Europa 2020 indicators).

Europese Commissie - Doelstellingen 2020:
ec.europa.eu/europe2020 (rubriek Europa 2020 in uw land).

Indicatoren van duurzame ontwikkeling per land (Eurostat):
epp.eurostat.ec.europa.eu (rubriek Sustainable development indicators).

Agenda Iris 21 (Brussels Hoofdstedelijk Gewest): agenda-iris-21.be

Brusselse gemeentelijke ontwikkelingsplannen (GOP): urbanisme.irisnet.be (rubriek De spelregels / De ontwikkelingsplannen / De gemeentelijke ontwikkelingsplannen GemOP's).

Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG): www.vvsg.be (rubriek Omgeving).

Union des Villes et Communes de Wallonie (UVCW): www.uvcw.be (rubriek Cadre de vie / environnement).

Vereniging van de Stad en de Gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest: www.avcb-vsgeb.be (rubriek Materies / Duurzame ontwikkeling).